

RIVOJLANGAN DAVLATLARDA SUG'URTA BOZORINI TARTIBGA SOLISH USULLARI

Ilmiy rahbar: "Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti

M.M.Muxtarov

Odiljonov Davronbek

Andijon davlat texnika instituti Iqtisodiyot yo'nalishi 4-kurs talabasi

Sug'urta bozori iqtisodiy barqarorlik va moliyaviy himoya uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu bozor, fuqarolar va korxonalar uchun turli xil xavflardan himoya qilish imkoniyatini taqdim etadi. Sug'urta, asosan, noxush hodisalar, masalan, tabiiy ofatlar, avtohalokatlar yoki kasalliklar kabi kutilmagan vaziyatlarda moliyaviy zararlarni kamaytirishga yordam beradi. Shu sababli, sug'urta bozorining samarali ishlashi, nafaqat shaxsiy daromadlarni himoya qilish, balki iqtisodiyotning umumiy barqarorligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi.

Sug'urta bozorining samarali tartibga solinishi davlat iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Sug'urta kompaniyalari, o'z faoliyatlarini muvaffaqiyatli amalga oshirishlari uchun zaruriy qonuniy va moliyaviy sharoitlarni yaratishlari kerak. Davlat tomonidan belgilangan tartibga solish mexanizmlari, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash, iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish va bozor raqobatini oshirishga qaratilgan [1]. Bu jarayonlar orqali davlat, sug'urta bozorining samaradorligini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga erishadi. Bundan tashqari, sug'urta bozori iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Sug'urta xizmatlari orqali fuqarolar va korxonalar o'z investitsiyalarini xavf-xatarsiz amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, korxonalar sug'urta orqali o'z aktivlarini himoya qilishlari mumkin, bu esa ularning o'sishi va rivojlanishi uchun qulay muhit yaratadi. Natijada, sug'urta bozorining rivojlanishi, iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Sug'urta bozorining samarali ishlashi fuqarolarning farovonligiga ham bevosita ta'sir qiladi. Sug'urta mahsulotlari, fuqarolarga nafaqat moliyaviy himoya, balki psixologik xavfsizlik ham taqdim etadi. Odamlar sug'urta orqali kutilmagan vaziyatlarda moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelishdan qo'rqmaydilar. Bu esa ularning hayot sifatini oshiradi va umumiy farovonlikni yaxshilaydi. Shuningdek, sug'urta bozorining innovatsion rivojlanishi ham muhimdir. Raqamli texnologiyalar va yangi yondashuvlar yordamida sug'urta kompaniyalari o'z xizmatlarini yanada takomillashtirishi mumkin [2]. Masalan, sun'iy intellekt va big data texnologiyalaridan foydalanish orqali sug'urta kompaniyalari mijozlarga individual yondashuvni taklif etishlari mumkin. Bu esa iste'molchilar uchun yanada qulay va moslashtirilgan sug'urta mahsulotlarini yaratishga olib keladi. Biroq, sug'urta bozorini tartibga solishda muammolar ham mavjud. Ba'zi mamlakatlarda sug'urta kompaniyalarining faoliyatini nazorat qilish mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan. Bu esa iste'molchilar huquqlarining buzilishiga va moliyaviy xavflarning oshishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun davlat organlari sug'urta bozorini yanada samarali tartibga solish uchun xalqaro standartlar va tajribalarni o'rganishlari zarur.

Sug'urta sektori zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, u moliyaviy himoya va xavflarni boshqarish imkoniyatlarini taqdim etadi. Ushbu sektorning innovatsion rivojlanishi, raqobat muhitini yaxshilash va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish masalalari bugungi kunda juda dolzarb ahamiyatga ega. Ushbu uchta omil bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, sug'urta bozorining barqaror va samarali ishlashini ta'minlaydi.

Sug'urta sektorida innovatsion rivojlanish, asosan, raqamli texnologiyalar va yangi yondashuvlar orqali amalga oshiriladi. Sun'iy intellekt (AI), big data, blokcheyn va boshqa ilg'or texnologiyalar sug'urta kompaniyalariga mijozlarga individual yondashuvni taklif etish imkonini beradi. Masalan, sun'iy intellekt yordamida sug'urta kompaniyalari mijozlarning xulq-atvorini tahlil qilib, ularning ehtiyojlariga moslashtirilgan mahsulotlar taklif qilishlari mumkin. Bu esa mijozlar uchun qulaylik yaratadi va sug'urta xizmatlarining sifatini oshiradi. Bundan

tashqari, blokcheyn texnologiyasi sug'urta jarayonlarining shaffofligini oshiradi. Sug'urta shartnomalari va to'lovlari blokcheyn orqali amalga oshirilganda, bu jarayonlar tezlashadi va ishonchlilik darajasi oshadi. Natijada, iste'molchilar o'z huquqlarini himoya qilishda ko'proq ishonch hosil qiladilar.

Sug'urta sektorida raqobat muhitini yaxshilash, iste'molchilarga eng yaxshi xizmatlarni taqdim etishga qaratilgan [3]. Raqobat kuchayganda, sug'urta kompaniyalari o'z mahsulotlarini yanada sifatli va arzon narxlarda taklif etishga majbur bo'ladilar. Bu esa iste'molchilar uchun ko'proq tanlov imkoniyatlarini yaratadi. Raqobat muhitini yaxshilash uchun davlat organlari tomonidan sug'urta bozorida monopoliyalarning oldini olish va raqobatni rag'batlantiruvchi qonunlar ishlab chiqilishi zarur. Shuningdek, sug'urta kompaniyalari o'z xizmatlarini diversifikatsiya qilish orqali raqobatbardoshligini oshirishi mumkin. Masalan, yangi sug'urta turlarini joriy etish yoki mavjud mahsulotlarni yangilash orqali kompaniyalar o'z mijozlarini jalb qilishda muvaffaqiyatga erishadilar. Bunday yondashuv nafaqat raqobatni kuchaytiradi, balki iste'molchilarning ehtiyojlarini qondirishda ham samarali bo'ladi.

Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish sug'urta sektorining muhim jihatlaridan biridir. Sug'urta kompaniyalari o'z mijozlariga to'liq va aniq ma'lumotlarni taqdim etishlari kerak. Mijozlar o'z huquqlarini bilishlari va sug'urta shartnomalaridagi shartlarni tushunishlari zarur. Shu sababli, sug'urta kompaniyalari uchun mijozlarga taqdim etilayotgan ma'lumotlar shaffof va tushunarli bo'lishi muhimdir.

Davlat organlari ham iste'molchilar huquqlarini himoya qilishda faol ishtirok etishlari kerak. Sug'urta bozorida nazorat mexanizmlarini kuchaytirish, iste'molchilarning shikoyatlarini tezkor ko'rib chiqish va ularning huquqlarini himoya qilish uchun qonunchilikni takomillashtirish lozim. Bu jarayonlar orqali iste'molchilar o'z huquqlarini himoya qilishda ishonch hosil qiladilar va sug'urta xizmatlaridan foydalanishda ko'proq qulaylikka ega bo'ladi.

Sug'urta bozorini tartibga solish, uning barqarorligi va samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bunda davlat organlari, qonunchilik va

nazorat tizimlari, shuningdek, xalqaro standartlar va tavsiyalar muhim rol o'ynaydi. Ushbu mexanizmlarni samarali ishlatish orqali sug'urta bozorini rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish mumkin.

Sug'urta bozorini tartibga solishda davlat organlari muhim vazifalarni bajaradi. Ular sug'urta kompaniyalarining faoliyatini nazorat qilish, qonunlarga rioya etilishini ta'minlash va iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish uchun mas'uldir. Davlat organlari quyidagi asosiy vazifalarni bajarishi lozim:

- Sug'urta sohasidagi qonunchilikni takomillashtirish orqali davlat organlari bozorning shaffofligini oshirishi mumkin. Qonunlar, asosan, sug'urta shartnomalari, to'lovlar, sug'urta kompaniyalarining majburiyatlari va iste'molchilar huquqlarini o'z ichiga olishi kerak.

- Sug'urta kompaniyalarining faoliyatini nazorat qilish orqali davlat organlari bozorning barqarorligini ta'minlaydi. Bu jarayonlarda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holatini tahlil qilish, shikoyatlar va murojaatlarni ko'rib chiqish muhimdir.

Sug'urta bozorini tartibga solish uchun kuchli qonunchilik tizimi zarur. Qonunchilik quyidagi jihatlarni qamrab olishi kerak:

- Sug'urta shartnomalarining shaffofligi va tushunarli bo'lishi muhimdir. Qonunchilikda shartnoma shartlari, to'lovlar va majburiyatlar aniq ko'rsatilishi lozim.

- Iste'molchilarni himoya qilishga qaratilgan qonunlar ishlab chiqilishi kerak. Bu qonunlar iste'molchilarga o'z huquqlarini bilish, shikoyat qilish imkoniyatlarini yaratish va sug'urta xizmatlaridan foydalanishda adolatli munosabatlarni ta'minlashga yordam beradi.

Sug'urta bozorida nazorat tizimlari muhim ahamiyatga ega. Ular quyidagi asosiy elementlardan iborat bo'lishi kerak:

- Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy holatini nazorat qilish orqali ularning barqarorligini ta'minlash mumkin. Bu jarayonda moliyaviy hisobotlar, aktivlar va passivlar tahlil qilinadi.

– Sug'urta kompaniyalarining faoliyatini mustaqil auditorlar tomonidan baholash, ularning ishonchliligini oshiradi. Tashqi audit natijalari davlat organlariga kompaniyalarning faoliyatini nazorat qilishda yordam beradi.

Sug'urta bozorini tartibga solishda xalqaro standartlar va tavsiyalarni hisobga olish juda muhimdir. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

✓ Xalqaro sug'urta tashkilotlari tomonidan belgilangan standartlar sug'urta kompaniyalarining faoliyatini yanada samarali va ishonchli qilishda yordam beradi. Bu standartlar sug'urta mahsulotlarining sifatini oshirishga qaratilgan.

✓ Xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar, sug'urta kompaniyalariga o'z faoliyatlarini yaxshilashda yordam beradi. Bular ichida risklarni boshqarish, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish kabi masalalar mavjud.

Xulosa qilib aytganda, sug'urta bozorini tartibga solishning asosiy mexanizmlari davlat organlari, qonunchilik va nazorat tizimlari, shuningdek, xalqaro standartlar va tavsiyalar orqali amalga oshiriladi. Ushbu mexanizmlar bir-biri bilan bog'liq bo'lib, sug'urta sektorining barqarorligini ta'minlash va iste'molchilar huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Sug'urta bozorining muvaffaqiyati uchun ushbu mexanizmlarni samarali ishlatish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdug'aniyev, Abdug'affor. "O 'ZBEKISTONDA SUG 'URTA BOZORI SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLIYATI. " *Наука и инновация* 3.13 (2025): 57-59.

2. Qodirbekovna, Umarova Gulzodaxon. "O'zbekiston Sug'urta Bozorining Rivojlanish An'analari Va Istiqbollari." *Miasto Przyszłości* 55 (2024): 270-273.

3. Anvarovich, Nozimov Eldor. "O'ZBEKITONDA SUG'URTA BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBADAN FOYDALANISHNING ZARURATI VA AHAMIYATI." *Журнал научных исследований и их решений* 4.02 (2025): 94-98.